

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Kutseõpetaja õppekava

Silja Timmusk

ÕPPIJATE KIRJELDUSED KARJÄÄRIPÄDEVUSTE KUJUNEMISEST
KUTSEVALIKUÕPPES

Bakalaureusetöö

Juhendaja: hariduskorralduse lektor Karmen Trasberg

Tartu 2026

Kokkuvõte

Õppijate kirjeldused karjääripädevuste kujunemisest kutsevalikuõppes

Karjääripädevuste kujunemine on oluline noorte teadlike haridus- ja tööalaste valikute toetamisel. Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada, kuidas ühe Eesti kutsekooli kutsevalikuõppe õpilased kirjeldavad karjääripädevuste kujunemist õppeprotsessi jooksul ning milliseid õpitegevusi ja toetavaid meetmeid nad peavad selles oluliseks.

Uurimuse läbiviimisel kasutati kvalitatiivset uurimisviisi ning andmeid koguti fookusgruupiintervjuude abil neljateistkümnelt kutsevalikuõppe õppijalt. Uurimistulemused näitasid, et kutsevalikuõpe toetas eneseteadlikkuse kujunemist, töömaailma mõistmist ning planeerimis- ja tegutsemisoskuste arengut. Toetavaks meetmeks peeti praktilisi tegevusi, juhendatud õppeprotsessi, õppija aktiivset rolli ning sotsiaalsete suhete ja igapäevaelu kogemuste kaudu õppimist. Uurimus pakub õppijate kogemustele tuginevat sisendit ettevalmistava õppe arendamiseks õppijakeskseks ning karjääripädevuste kujunemist tõhusamalt toetavaks õppekeskkonnaks.

Võtmesõnad: kutsevalikuõpe, karjääripädevuste kujunemine, õppijate kirjeldused.

Abstract

Learners' descriptions of the development of career competencies in a pre-vocational education programme

The development of career competencies plays an important role in supporting young people in making informed educational and career choices. This bachelor's thesis explored how students in a pre-vocational education programme at an Estonian vocational school describe the development of their career competencies and which learning activities and support measures they consider important. The study employed a qualitative approach, and data were collected through focus group interviews with fourteen students. The findings indicated that the programme supported the development of self-awareness, understanding of the world of work, and planning and action skills. Participants considered practical activities, guided learning, the learner's active role, and learning through social relationships and everyday experiences important supportive measures. The study provides learner experience-based insights for developing more learner-centred preparatory education that better supports career competency development.

Keywords: pre-vocational education programme, career competency development, learners' descriptions.

Sisukord

Sissejuhatus.....	4
1. Teoreetiline ülevaade	5
1.1. Karjääripädevus ja selle kujunemine noorukieas.....	5
1.2. Riskiohus noorte üleminekute toetamine kutsehariduses	6
1.3. Kutsevalikuõpe kui karjääripädevuste kujunemist toetav õpikeskkond	6
1.4. Karjääripädevusi arendavad tegevused kutsevalikuõppes	7
2. Metoodika	8
2.1. Uurimismeetodi valik ja põhjendus	8
2.2. Valim.....	9
2.3. Andmekogumine.....	9
2.4. Andmeanalüüs.....	11
3. Tulemused.....	13
3.1. Õpilaste kirjeldused karjääripädevuste kujunemisest kutsevalikuõppes	13
3.2. Õpilaste arusaamad karjääripädevuste kujunemist toetavatest tegevustest	17
4. Arutelu	19
4.1. Uurimistöo piirangud, praktiline väärtus ja edasised uurimisvõimalused	21
Tänuõnad.....	21
Autorsuse kinnitus	22
Kasutatud kirjandus	23
LISA 1 Intervjuu kava	
LISA 2 Väljavõte kodeerimisest QCAmapi keskkonnas	
LISA 3 Koodipuu	
LISA 4 Väljavõtted uurijapäevikust	

Sissejuhatus

Kiiresti muutuv tööturg ja ühiskond eeldavad inimestelt valmisolekut pidevaks enesearendamiseks ning karjäärimuutusteks kogu elukaare jooksul. Sellest tulenevalt seisab haridussüsteem silmitsi ootusega pakkuda õppijatele lahendusi, mis toetavad teadlike karjäärivalikute tegemist (Haridus- ja Teadusministeerium, 2021). Noorte karjääriotsused on aga sageli ebakindlad (Kallaste *et al.*, 2022; Põld, 2017; Schoon & Henseke, 2023) ning paljud põhikooli lõpetajad ei oska veel teadlikult hinnata oma tugevusi, arenguvajadusi ega edasi õppimisvõimalusi (Espenberg *et al.*, 2012). Seetõttu peetakse oluliseks toetada noorte teadlikke haridus- ja töölaseid valikuid ning ennetada õpingute katkestamist (Cedefop, 2016; Kallaste *et al.*, 2022). Noorte edasiõppimise toetamiseks on loodud paindlikke õppevõimalusi, sealhulgas kutsevalikuõpe noortele, kellel puudub selgus erialavalikul või valmisolek õpingute jätkamiseks (Kallaste *et al.*, 2022; Kinkar *et al.*, 2019). Kutsevalikuõppe eesmärk on toetada noorte karjääripädevuste arengut ning teadlike haridus- ja töölase valikute tegemist (Kinkar *et al.*, 2019).

Karjääripädevuste teadlikuks arendamiseks on Eestis loodud karjääri kujundamise pädevuste mudel, mis keskendub eneseteadlikkuse, otsustusoskuse ja sihipärase tegutsemise arendamisele (Karjääri kujundamise..., 2016). Varasemalt on uuritud noorte karjäärivalikuid toetavaid tegevusi ja tugimeetmeid (Kallaste *et al.*, 2021) ning karjääripädevuste kujunemist, keskendudes peamiselt pädevuste taseme ja seda mõjutavate tegurite uurimisele (Hovi, 2024; Laur, 2024; Põld, 2017; Roosipuu, 2025). Samas on vähem tähelepanu pööratud õppijate endi kogemustele ja sellele, kuidas nad tõlgendavad õppe mõju oma karjääripädevuste kujunemisele. Autorile teadaolevalt puuduvad Eestis uuringud, mis keskenduksid kutsevalikuõppe õppijate kogemustele karjääripädevuste arengust.

Käesolevas bakalaureusetöös analüüsitakse ühe Eesti kutsekooli kutsevalikuõppe õpilaste kirjeldusi selle kohta, kuidas õpe mõjutas nende karjääripädevusi ning tegevusi ning mida nad peavad selles protsessis oluliseks. Õppijate vaatenurga analüüsimine võimaldab paremini mõista, kuidas erinevad õpitegevused ja õpikeskkonna aspektid toetavad karjääripädevuste kujunemist ning pakub praktilist sisendit ettevalmistava õppe arendamiseks. Töös kasutatakse mõistet kutsevalikuõpe, mis tähistab Eesti haridussüsteemis senist õppevormi, kuid mille asemele võeti alates 1. septembrist 2025 kasutusele mõiste ettevalmistav õpe (Kutseõppeasutuse seadus, 2024).

Töö koosneb neljast peatükist. Esmalt antakse ülevaade karjääripädevuste kujunemise teoreetilistest lähtekohtadest, riskiohus noorte üleminekuid toetavatest haridusmeetmetest

ning kutsevalikuõppes kui karjääripädevuste arengut toetavast õpikeskkonnast. Seejärel kirjeldatakse uurimuse metoodikat, esitatakse uurimistulemused ning arutletakse nende üle seoses varasemate käsitlustega.

1. Teoreetiline ülevaade

1.1. Karjääripädevus ja selle kujunemine noorukieas

Karjääri kujundamist käsitletakse kui teadlikku ja sihipärast protsessi, mille kaudu inimene suunab oma elu- ja tööalaseid valikuid ning kujundab oma tulevikku. Selle protsessi keskmes on karjääripädevus, mis hõlmab teadmisi, oskusi ja hoiakuid, mis võimaldavad inimesel koguda, analüüsida ja kasutada infot enda, haridusvõimaluste ja töömaailma kohta ning teha teadlikke otsuseid (Karjääri kujundamise..., 2016). Karjääripädevus ei ole püsiv omadus, vaid arendatav võimekus, mille kujunemine toimub järk-järgult ning sõltub nii individuaalsetest kui ka keskkondlikest teguritest (Akkermans *et al.*, 2013).

Eriti selgelt avaldub karjääripädevuse arengu tähtsus noorukieas, mil seistakse silmitsi esimeste iseseisvate haridus- ja karjäärivalikutega. Piiratud elukogemus, ebapiisav teadlikkus oma huvide ja võimete kohta ning vähene kokkupuude töömaailmaga võivad muuta karjääriga seotud otsuste tegemise keerukaks (Espenberg *et al.*, 2012; Kallaste *et al.*, 2021). Samas näitavad uuringud, et karjääripädevuste teadlik arendamine võib toetada noorte valmisolekut tulla toime muutustega haridus- ja tööelus (Akkermans *et al.*, 2018; Schoon & Henseke, 2023). Seetõttu on oluline toetada karjääripädevuste kujunemist juba varases eas ning käsitleda seda kui olulist osa noorte arengust.

Koolikeskkonnal on karjääripädevuste arengus oluline roll, kuna haridussüsteem pakub struktureeritud võimalusi karjäärilase info omandamiseks, tulevikuvõimaluste analüüsimiseks ja otsustusoskuste arendamiseks (Schoon & Henseke, 2023). Karjääripädevusi käsitletakse seejuures aine- ja õppevaldkondade ülese üldpädevusena, mis kujuneb nii õppetöö kui ka tunni- ja kooliväliste tegevuste kaudu (Haridus- ja Noorteamet, *s.a*). Seetõttu on karjääripädevuste arendamine oluline komponent nii elukestvas õppes kui ka haridussüsteemis.

Seda rolli näevad selgelt Eesti riiklikud õppekavad, mis kirjeldavad, milline on nii üldharidus- kui ka kutseõppeasutuste vastutus õppijate teadlike valikute kujundamisel ning edasisteks õpinguteks ja tööeluks valmistumisel. Üldhariduses käsitletakse seda aineülese teemana „Elukestev õpe ja karjääri kujundamine“, samas kui kutsehariduses on vastavad pädevused integreeritud õpiväljunditesse ja üldpädevustesse (Põhikooli riiklik õppekava,

2025; Gümnaasiumi riiklik õppekava, 2025; Kutsekeskhariduse riiklik õppekava, 2025). Kutseõppeasutuse seadus loob seejuures üldise raamistiku, mis suunab õppijate ettevalmistust edasiseks õpiteeks ja tööturul toimetulekuks (Kutseõppeasutuse seadus, 2024). Kõigi haridustasemetete õppekavad toetavad õppija karjääri kujundamise oskuste arengut, hõlmates eneseteadlikkuse ja võimaluste teadvustamist ning teadmiste laiendamist tööelu, ametite ja haridusvalikute kohta (Haridus- ja Teadusministeerium, *s.a.*).

1.2. Riskiohus noorte üleminekute toetamine kutsehariduses

Kõik noored ei tule haridussüsteemis toime ning õpingute katkestamine on kujunenud oluliseks probleemiks ja seda eriti kutsehariduses, kus väljalangevus on sageli kõrgem kui üldhariduses (Cedefop, 2016). Õpingute katkestamise põhjused on mitmetahulised ning hõlmavad sobimatut erialavalikut, puudulikke õpioskusi, vähest õpimotivatsiooni ja raskusi kohanemisel uue õpikeskkonnaga (Espenberg *et al.*, 2012). Lisaks asuvad kutsehariduses sagedamini õppima suuremas väljalangemisohus noored kui üldhariduses (Haridusest väljalangevus: fookus..., *s.a.*), mistõttu on kutseharidusel oluline roll, et toetada õppijat haridussüsteemis püsimisel ja tagada sujuvam üleminek põhiharidusest järgmisele õppeastmele.

Riskiohus noorte toetamiseks on välja töötatud haridusmeetmeid, mille eesmärk on pakkuda noortele individuaalset tuge ning võimalust kohandatud õpiteeks. Eesti haridussüsteemis täidavad selles olulist rolli lisaõpe põhikoolides ja kutsevalikuõpe kutseõppeasutustes, mis toetavad õppijate üldoskuste ning esmaste karjääri- ja kutsealaste oskuste kujunemist (Kallaste *et al.*, 2022). Käesolevas töös keskendutakse neist meetmetest kutsevalikuõppele, mida käsitletakse lähemalt järgnevas alateemas.

1.3. Kutsevalikuõpe kui karjääripädevuste kujunemist toetav õpikeskkond

Kutsevalikuõpe on kutseõppeks ettevalmistav tasemeõpe, mille eesmärk on toetada noorte valmisolekut edasiseks õppimiseks või tööturule siirdumiseks, pakkudes neile lisaäga ja juhendamist sobivate valikute tegemiseks (Kallaste *et al.*, 2022; Kinkar *et al.*, 2019; Maasikas & Hanga, 2024). See on suunatud eelkõige noortele, kellel puudub selge erialavalik, kellel on esinenud õpingute katkestamist või kes vajavad täiendavat tuge õpiharjumuste ja enesejuhtimise arendamisel (Maasikas & Hanga, 2024). Nende hulka kuuluvad näiteks üldhariduskoolist või kutseõppest väljalangenud noored, NEET-noored (*not in education, employment, or training*), põhikooli lõpetanud noored, kellel puudub selge tulevikuplaan, tõhustatud tuge vajavad õppijad, samuti sisserännanud ja noored, kelle eesti keele oskus on

ebapiisav (Kallaste *et al.*, 2022; Kinkar *et al.*, 2019; Maasikas & Hanga, 2024). Sellest tulenevalt on kutsevalikuõppes kujundatud paindlik ja õppijakeskne õpikeskkond, mis võimaldab arvestada noorte individuaalsete vajaduste, võimete ja õppimistempoga (Kinkar *et al.*, 2019).

Selline lähenemine loob eeldused õppekava eesmärgipäraseks kujundamiseks: kutsevalikuõppe ülesanne on toetada sihtgrupi noori, pakkudes võimalusi tutvuda erinevate valdkondadega ning arendada karjääri kujundamiseks vajalikke teadmisi, oskusi ja hoiakuid (Kallaste *et al.*, 2022; Kinkar *et al.*, 2019; Maasikas & Hanga, 2024). Lisaks võimaldab kutsevalikuõppe vajaduse korral täiendada üldharidusainetes tekkinud lünkasid ning keskendub praktiliste oskuste ja üldpädevuste arendamisele, et valmistada õppijaid paremini ette edasiseks õppe- või tööeluks (Kinkar *et al.*, 2019; Maasikas & Hanga, 2024).

Õppekava kujundamisel tuleb seejuures arvestada sihtrühma noorte varasemate õpikogemuste ja toimetulekuraskustega. Üleminekul tuge vajavad noored on sageli õppimisest võõrdunud, tunnetavad vähest seotust kooliga ning on kaotanud motivatsiooni õppimiseks (Roos & Trasberg, 2024). Seetõttu on oluline roll õpetajate ja tugispetsialistide juhendamisel, mis toetab õpiharjumuste hoidmist ja taastamist, suhtlemisoskuste ning suhtlemisjulguse arendamist ning õppija enesejuhtimise kujunemist (Maasikas & Hanga, 2024). Selline lähenemine aitab luua lisaks valikuvõimalustele ka tugeva kaasatuse ja kuuluvustunde, mis toetab noore sideme taastumist haridusteedega (Roos & Trasberg, 2024).

Kutsevalikuõppe kohustuslikud põhiõpingud hõlmavad karjääri planeerimist, tööelu tundmaõppimist, eneseanalüüsi ning sotsiaalsete ja enesekohaste oskuste arendamist (Kinkar *et al.*, 2019). Sellest lähtuvalt on kutsevalikuõppe üks eesmärk arendada karjääripädevusi, mida toetatakse eneseteadlikkuse süvendamise, valikute läbimõtlemise ja teadliku õppimis- ning tööhoiakute kujundamise kaudu (Karjääri kujundamise..., 2016). Kutsevalikuõppe loob eeldused toetava õpikeskkonna kujunemiseks, kus noored saavad turvaliselt katsetada ja reflekteerida (Maasikas & Hanga, 2024), mis omakorda soodustab nende sujuvamat liikumist järgmistele haridusastmetele või tööturule.

1.4. Karjääripädevusi arendavad tegevused kutsevalikuõppes

Ees pool kirjeldati, et karjääripädevus on arendatav ja mitmetahuline pädevuste kogum, mille kujunemist mõjutavad nii individuaalsed arengulised tegurid kui ka hariduslik keskkond (Akkermans *et al.*, 2013; Karjääri kujundamise..., 2016). Arvestades, et riskiohus noorte haridustee on sageli katkendlik ning vajab täiendavat tuge (Haridus- ja Teadusministeerium,

2021; Maasikas & Hanga, 2024), on nende puhul karjääripädevuste sihipärane arendamine oluline.

Karjääripädevuse kujunemist toetavad mitmekesised õppetegevused ja tugimeetmed, mille eesmärk on suurendada noorte teadlikkust iseenda, haridusvõimaluste ja töömaailma kohta (Schoon & Henseke, 2023). Varasemates käsitlustes on rõhutatud karjääriõppe ja nõustamise rolli kutsevalikuõppes noorte karjäärivalikute toetamisel (Kallaste *et al.*, 2021). Üleminekut toetava täiendava tugimeetmena kasutatakse individuaalset juhendamist ja mentorlust (Kinkar *et al.*, 2019; Maasikas & Hanga, 2024). Kutsevalikuõppe pakub paindlikku ja toetavat õpikeskkonda (Kallaste *et al.*, 2022; Roos & Trasberg, 2024;), milles karjääripädevuste kujunemist soodustatakse eneseanalüüsi, info kogumise ja refleksiooni kaudu, luues aluse teadlike ja kaalutletud otsuste tegemiseks (Karjääri kujundamise..., 2016).

Karjääripädevuste kujundamise teoreetilistes käsitlustes on aga rõhutatud ka õppija aktiivset rolli oma karjääri kujundamisel ning tajutud kompetentsuse ja eneseteadlikkuse tähtsust karjäärialases toimetulekus (Akkermans *et al.*, 2013; Karjääri kujundamise..., 2016), mistõttu on käesoleva bakalaureusetöö uurimisprobleemiks see, kuidas õppijad ise hindavad karjääripädevuste arengut kutsevalikuõppes. Töö eesmärk on välja selgitada, kuidas ühe Eesti kutsekooli kutsevalikuõppe õpilased kirjeldavad karjääripädevuste kujunemist õppeprotsessi jooksul ning milliseid õpitegevusi ja toetavaid meetmeid nad peavad oluliseks. Eesmärgist sõltuvalt seati järgmised uurimisküsimused:

- 1) Kuidas kirjeldavad kutsevalikuõppes osalevad õpilased kutsevalikuõppe mõju enda karjääripädevuste kujunemisele?
- 2) Milliseid kutsevalikuõppe tegevusi peavad õpilased oluliseks enda karjääripädevuste arendamisel?

2. Metoodika

2.1. Uurimismeetodi valik ja põhjendus

Lähtuvalt bakalaureusetöö eesmärgist kasutati andmete kogumiseks kvalitatiivset uurimisviisi, mis võimaldab mõista ja tõlgendada inimeste kogemusi nende loomulikus kontekstis ning keskenduda osalejate subjektiivsetele tähendustele ja vaatenurkadele (Beilmann, 2025; Õunapuu, 2014). Kvalitatiivne lähenemine sobib käesoleva uurimuse eesmärgiga, kuna võimaldab süvitsi uurida õppijate kogemusi ja hinnanguid selle kohta, kuidas kutsevalikuõppe toetab nende karjääripädevuste arengut. Andmekogumisel ja andmeanalüüsil lähtuti Eestis kasutatavast karjääri kujundamise pädevuste mudelist (Karjääri

kujundamise..., 2016), mis kirjeldab karjääri kujundamise pädevusi neljas valdkonnas: eneseteadlikkus, võimaluste analüüs, planeerimine ja tegutsemine. Raamistik juhib nii andmekogumist kui ka andmeanalüüsi.

2.2. Valim

Uuringu eesmärgi saavutamiseks viidi läbi empiiriline uurimus ühes Eesti kutsekoolis, kus rakendatakse kutsevalikuõpet. Enne andmekogumise alustamist saadi uuringu läbiviimiseks nõusolek kooli kutsevalikuõppe koordinaatorilt. Uuringu korraldamisel lähtuti teaduseetika põhimõtetest, mille järgi tagati osalejate vabatahtlik osalus ning informeeritud nõusolek (Juurik *et al.*, 2023).

Uurimuses osalesid kutsevalikuõppes õppivad noored. Osalejate valikul lähtuti eesmärgipärase valimi põhimõttest, mis võimaldab kaasata uuritava nähtusega vahetult kokku puutunud isikuid (Beilmann & Rämmer, 2025). Valiku tegemisel lähtuti kriteeriumist, et kõik osalejad oleksid osalenud kooli kutsevalikuõppe õppetöös ning omaksid seeläbi uurimisteamiga seotud kogemust. Valimi moodustamisel rakendati nimekirja alusel süstemaatilise juhuvalimi põhimõtet (Beilmann & Rämmer, 2025), kutsudes uuringus osalema iga teise õpilase. Selline lähenemine võimaldas tagada osalejate valikul juhuslikkuse põhimõtet, samal ajal säilitades eesmärgipärase valiku loogika. Kui valitud õpilane ei saanud pakutud ajal intervjuus osaleda, pakuti talle alternatiivne aeg. Kuigi esialgne valik toimus süstemaatilise juhuvalimi põhimõttel, kujunes lõplik valim osaliselt mugavusvalimi alusel (Beilmann & Rämmer, 2025), kuna asendusliikmed valiti nende kättesaadavuse põhjal.

Lõpliku valimi moodustasid 14 kutsevalikuõppe õpilast, kes olid vanuses 16–20 eluaastat ning kellest 13 olid põhiharidusega ja üks keskharidusega. Vastajate sooline jaotus oli tasakaalus.

2.3. Andmekogumine

Selgitamaks välja kutsevalikuõppe õpilaste arvamusi, valiti uurimuse kavandamise esimeses etapis andmekogumismeetodiks poolstruktureeritud individuaalintervjuu, mis võimaldab intervjuerijal vestluse käigus küsimusi täpsustada, ümber sõnastada ning vajaduse korral esitada täiendavaid küsimusi (Õunapuu, 2014).

Esmalt koostati intervjuu kava, mis lähtus uurimuse eesmärgist ja uurimisküsimustest. Intervjuu kava koosnes kolmest teemablokist, mis lähtusid karjääri kujundamise pädevuste mudeli struktuurist (Karjääri kujundamise..., 2016) ning kokkuvõtvast blokist, mis

võimaldas osalejatel täiendada ja avada kutsevalikuõppe tegevuste mõju juhul, kui see varasemates teemades esile ei kerkinud. Intervjuu kava esimeses osas keskenduti eneseteadlikkusele, teises osas karjäärivõimaluste tundmisele ning kolmandas osas planeerimisele ja tegutsemisele.

Prooviintervjuu viidi läbi 2025. aasta detsembris ühe kutsevalikuõppe õpilasega, see kestis 42 minutit ning saadud vastuseid põhiandmestiku hulka ei kaasatud. Prooviintervjuu tulemused viitasid, et karjääripädevuse käsitus võib osutada õpilastele liialt abstraktseks ning individuaalse vestluse formaadis raskesti mõistetavaks. Seetõttu valiti edasiseks andmekogumismeetodiks fookusgruupiintervjuu, mis võimaldab käsitleda teemat grupis ühise arutelu ja osalejate kogemuste kaudu ning uurida arusaamade kujunemist sotsiaalse suhtluse kontekstis (Vihalemm & Seppel, 2025).

Urija võttis arvesse, et fookusgruupiintervjuu meetodil võib olla ka teatud piiranguid. Grupis toimuv arutelu võib mõjutada osalejate vastuseid ning kõik arvamused ei pruugi avalduda võrdselt. Seetõttu valiti teadlikult väiksemad grupid, et luua turvaline ja toetav vestluskeskkond, soodustada kõigi osalejate aktiivset kaasatust ning vähendada grupisurvet ja riski, et kellegi arvamus hakkab domineerima. Samas võimaldas meetod koguda mitmekesisest materjali ning toetada noorte arusaamade väljendumist koostöises vestluses, mistõttu oli see uurimuse eesmärged arvestades põhjendatud valik.

Järgmise sammuna kohandati individuaalse intervjuu kava fookusgruupiintervjuule sobivaks, sest gruupiintervjuu kava koostamisel on oluline pöörata tähelepanu sobivate uuringutehnikate valikule ning nende rakendamiseks vajalike abimaterjalide ettevalmistamisele (Vihalemm & Seppel, 2025). Seejuures säilis kava üldine struktuur kolme peamise teemaploki lõikes, kuid seda täiendati abistavate või alternatiivsete lisaküsimustega, mis aitasid uurijal arutelu süvendada, esile tuua erinevaid vaatenurki ning soodustada osalejate omavahelist suhtlust ja kogemuste jagamist.

Pärast esimese fookusgruupiintervjuu läbiviimist täpsustati lisaküsimuste sõnastust, kuid põhiküsimuste arv ega nende sisu ei muutunud. Küsimuste sõnastuse täpsustamine aitas parandada arusaadavust ja sujuvust, kuid ei muutnud uurimuse fookust ega andmekogumise sisulisi lähtekohti. Seetõttu ei mõjutanud tehtud täiendused uurimuse usaldusväärsust ning ka esimese fookusgruupiintervjuu andmeid oli võimalik analüüsis täies mahus kasutada. Intervjuu kava on välja toodud lisa 1.

Kokku viidi läbi neli fookusgruupiintervjuud, millest igas osales 3–4 kutsevalikuõppe õpilast. Intervjuud toimusid 2026. aasta jaanuaris ja veebruaris osalejatele sobivatel aegadel ning viidi läbi õpilastele tuttavas ja turvalises koolikeskkonnas. Intervjuu alguses tutvustati

osalejatele karjääripädevuse kujundamise käsitlust, et toetada teema ühist mõistmist. Vestluse käigus esitati küsimused ükshaaval ning arutelu suunati abiküsimustega nii, et osalejad saaksid üksteise mõtteid täiendada ja kommenteerida. Vajaduse korral paluti vastuseid näidetega täpsustada ning vestluse lõpus anti võimalus oma seisukohti täiendada. Intervjuud kestsid 57 minutist kuni 1 tunni ja 24 minutini ning salvestati mobiiltelefoni helisalvestusrakendusega Voice Memos.

Uurimuse läbiviimisel järgiti uurimiseetika põhimõtteid, mille kohaselt tuleb osalejaid teavitada uuringu eesmärgist ning arvestada nende heaolu ja õigustega (Juurik, 2025; Kreegipuu, 2025). Osalejatele selgitati uuringu eesmärki, osalemise vabatahtlikkust ning seda, et vestlused salvestatakse uurimistöö eesmärgil ja andmeid kasutatakse anonüümselt ning üldistatult. Kõik intervjueeritavad nõustusid esitatud tingimustega. Uuringu läbiviimiseks saadi nõusolek kutsevalikuõppe koordinaatorilt, kes oli uurimisprotsessi jooksul uurijale nõu ja soovitustega abiks. Muuhulgas soovitas koordinaator individuaalintervjuu asemel kasutada fookusgruupiintervjuud, pidades seda kutsevalikuõppe õpilastele sobivamaks andmekogumismeetodiks. Koostöö kooli esindajaga toetas uurimuse praktilist korraldust ning aitas arvestada uuritava sihtrühma eripäradega.

2.4. Andmeanalüüs

Andmete analüüsimiseks kasutati kvalitatiivset sisuanalüüsi (Beilmann, 2025; Kalmus *et al.*, 2015). Andmeanalüüsi esimeses etapis teisendati intervjuude helisalvestised kirjalikku vormi, kasutades TTÜ kõnetehnoloogia labori avalikku kõnetuvastusprogrammi *Tekstiks.ee* (Olev & Alumäe, 2022). Seejärel täpsustati transkriptsioone, kuulates salvestisi uuesti üle. Salvestised transkribeeriti valdavalt sõna-sõnalt, eemaldades üksnes sisutühjad täitesõnad.

Transkriptsioonid vormistati Wordi dokumendis kirjastiiliga „Times New Roman“, kirja suurus 12 punkti ning reavahe 1,5 punkti. Transkriptsioonide kogupikkus oli 68 lehekülge. Transkribeerimise alfaasis omistati intervjueeritavatele osalejakoodid (P1–P14), mida kasutati järjepidevalt kogu uurimisprotsessi vältel.

Andmete kodeerimine QCAmapi keskkonnas (Mayring, 2014) toimus induktiivselt, lähtudes osalejate vastustest ja nende tähendusloome kontekstist, mille alusel kujunesid esialgsed koodid (Kalmus *et al.*, 2015). Analüüsi usaldusväarsuse suurendamiseks viidi läbi korduskodeerimine. Lisaks kaasati kodeerimisprotsessi kaaskodeerija, kes on kõrgkooli tudeng ja omab varasemat kogemust QCAmapi keskkonna ning kvalitatiivse sisuanalüüsiga. Kaaskodeerija kodeeris ühe intervjuu esimese uurimisküsimuse raames iseseisvalt, mille järel

võrreldi kodeerimistulemusi ning arutati võimalikke erinevusi, et ühtlustada koodide tõlgendamist. Üldjuhul leidis kaaskodeerija samad koodid, mis uurija. Erinevus ilmnes koodide kasutamises, kus kaaskodeerija kasutas uut koodi „tööstiili kinnitamine“, uurija aga „töö- või õpistiili kinnitamine“. Ühise arutelu tulemusena otsustati uut koodi mitte luua ning säilitada esialgne kood. Lahknevus tulenes koodi erinevast tõlgendamisest, mitte sisulisest erinevusest, ning otsuse tegemisel arvestati ka koodi kasutust kogu andmestikus. Lisaks ilmnes erinevus koodi kasutamises, kus kaaskodeerija oli löigu kodeerinud kategooriaga „töömaailma tundmine“, samas kui töö autor ei olnud seda löiku kodeerinud, kuna ei olnud kindel, kas vastav arusaam kujunes kutsevalikuõppe käigus. Ühise arutelu ning konteksti ja küsimuste täpsustamise tulemusena leiti, et õppija seisukoht põhines kutsevalikuõppe jooksul saadud kogemusel, mistõttu otsustati lõik vastava koodiga märgistada. Mitmel juhul kasutas kaaskodeerija koodi „tajutud kasu karjäärrikujundamisele“, samas kui uurija rakendas samade lõikude puhul täpsemaid koode, nagu näiteks „alternatiivide võrdlemine“ ning „eesmärkide seadmine ja sammude kavandamine“. See näitas, et koodid võivad osaliselt kattuda ning üldisem tajutud kasu avalduda konkreetsemate tegevuste või arenguprotsesside kaudu. Arutelu käigus täpsustati, et koodi „tajutud kasu karjäärrikujundamisele“ kasutatakse eelkõige nende tähendusüksuste puhul, kus õppija kirjeldab üldisemat arengut või kasu, mida ei ole võimalik siduda ühe kindla karjäärpädevuse või tegevusega, kuid mis on oluline õppimise ja tööeluga toimetuleku seisukohalt. Väljavõtte kodeerimisest on esitatud lisa 2.

Tekkinud koodid koondati tähenduse alusel ning moodustati kategooriad. Uurimisküsimusele „Kuidas kirjeldavad kutsevalikuõppes osalevad õpilased kutsevalikuõppe mõju enda karjäärpädevuste kujunemisele?“ vastamiseks kujunes deduktiivselt kolm kategooriat (eneseteadlikkus, võimaluste ja töömaailma mõistmine, planeerimine ja tegutsemine), mis lähtusid karjääri kujundamise pädevuste mudelist (Karjääri kujundamine..., 2016), ning induktiivselt üks kategooria (enda kogemuse tõlgendamine), mis ilmnes andmetest. Uurimisküsimusele „Milliseid kutsevalikuõppe tegevusi peavad õpilased oluliseks enda karjäärpädevuste arendamisel?“ vastamiseks tekkis induktiivselt neli kategooriat (juhendatud õppeprotsess, tegevuspõhine õppimine, õppija aktiivne roll, õppimine sotsiaalses keskkonnas). Pärast esialgset kategoriseerimist vaadati koodid uuesti üle ning tehti täpsustusi nii kategooriate nimetustes kui ka koodide jaotuses. Näiteks täpsustati kategooria „eneseteadlikkus“ nimetust kujule „eneseteadlikkuse kujunemine“. Samuti korrigeeriti koodide paigutust kategooriatesse, mille tulemusel liigitati koodid „valiku kinnitamine“ ja „valiku välistamine“ kategooria „eneseteadlikkuse kujunemine“ alla. Koodipuu on esitatud lisa 3.

Kvalitatiivses uurimuses käsitletakse uurijat teadmise loomise protsessi osana ning seetõttu on oluline uurija mõju teadlikult reflekteerida (Strömpl, *s.a.*). Käesoleva töö autor töötab uuritavas koolis ning tal on uuritavate õpilastega vahetu kokkupuude. Selline positsioon võimaldab paremini mõista uuritavate kogemuste konteksti, kuid see võib samal ajal mõjutada nii andmekogumist kui ka tulemuste tõlgendamist. Uurija mõju teadvustamiseks peeti kogu uurimisprotsessi vältel uurijapäevikut, kuhu dokumenteeriti tegevused, refleksioonid ja võimalikud mõjutegurid. Sissekannete näited on esitatud lisas 4.

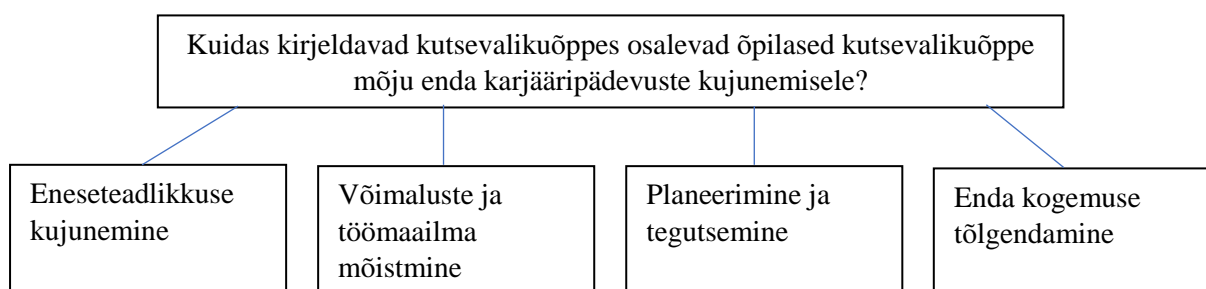
Uurimisprotsessi läbiviimisel lähtuti hea teadustava põhimõtetest (Juurik *et al.*, 2023), pöörates tähelepanu osalejate teadlikule nõusolekule, konfidentsiaalsuse tagamisele ning andmete kogumise, analüüsimise ja eesmärgipärase kasutamise põhimõtetele.

3. Tulemused

Järgnevalt tuuakse välja uurimistulemused uurimisküsimuste kaupa. Lõputöö eesmärk oli välja selgitada, kuidas ühe Eesti kutsekooli kutsevalikuõppe õpilased kirjeldavad karjääripädevuste kujunemist õppeprotsessi jooksul ning milliseid õpitegevusi ja toetavaid meetmeid nad peavad selles oluliseks. Andmete analüüsi käigus moodustus mõlemale uurimisküsimusele neli kategooriat, mis on järgnevates alapeatükkides esitatud poolpaksus kirjas. Tulemuste illustreerimiseks kasutatakse intervjuudest pärit tsitaate. Märget /.../ kasutatakse juhtudel, kui tsitaadist on välja jäetud uurimuse seisukohalt ebaolulised osad. Tsitaadid on esitatud kaldkirjas sisuliselt muutmata kujul ning varustatud intervjuueeritavate pseudonüümidega.

3.1. Õpilaste kirjeldused karjääripädevuste kujunemisest kutsevalikuõppes

Esimesele uurimisküsimusele „Kuidas kirjeldavad kutsevalikuõppes osalevad õpilased kutsevalikuõppe mõju enda karjääripädevuste kujunemisele?“ vastamisel jaotati tekkinud koodid neljaks kategooriaks. Kategooriad on esitatud joonisel 1, kus uurimisküsimus on kujutatud peajaotisena ning kategooriad alajaotistena.

Joonis 1. Õpilaste arusaamad karjääripädevuste kujunemisest kutsevalikuõppes: uurimisküsimus ja analüüsi käigus moodustunud kategooriad.

Uuringus osalenud õpilased leidsid, et kutsevalikuõppes osalemine toetas **eneseteadlikkuse kujunemist** eelkõige seeläbi, et süvenes enesetundmine ning teadvustati oma tugevusi ja oskusi. Mitmed vastajad kirjeldasid, et said teadlikumaks oma sobivusest erinevate rollide ja tegevuste jaoks ning oskasid paremini hinnata, millised olukorrad neile sobivad või ei sobi. Välja toodi seda, et avastati oskusi, mida varem ei osatud enda puhul märgata, nagu täpsus, kannatlikkus, suhtlemisoskus või organiseerimisvõime. Samuti leiti, et erinevate tegevuste kaudu saadi kinnitust oma võimekuse kohta ning suurenes kindlus teatud ülesannetega toimetulekul.

Ma eeldasin, et ma olen üpris laisk, aga tislertöodes ja metallipraktikas ma panin tähele, et ma võin täiesti julgelt tundide viisi tööd teha ja teisi kaasa aidata. (P8)

Õppijate kirjeldustes ilmnas, et kutsevalikuõppe enamasti toetas valikute kinnitamist või välistamist. Mitmed õppijad kirjeldasid, et kutsevalikuõppes osalemine aitas neil oma varasemaid huvisid ja valikuid kinnitada. See väljendus ka suuremas otsustuskindluses ja selguses edasiste õpi- või karjäärivalikute osas. Lisaks valikute kinnitamisele aitas õppeprotsess õppijatel ka teatud valdkondi või tegevusi välistada.

Praktikatel sain proovida koka ametit ja sain aru, et ei, see ei ole üldse minu teema /.../ nüüd ma nagu päriselt tean vähemalt, mida ma ei taha. (P14)

Samas leidis vastajaid, kelle jaoks ei olnud valik õppe käigus selginenud või kes kaalusid mitme variandi vahel ja eelistasid otsust edasi lükata.

Minul alguses küll mitte mingit kindlat plaani ei olnud tegelikult. Nüüd saab pool aastat läbi, siis ma ei oska isegi vastata sellele, mis ma tahan edasi teha. (P3)

Intervjueeritavate kirjeldustes ilmnas, et kutsevalikuõppe mõjutas õpimotivatsiooni erinevalt. Osa õppijaid leidis, et praktilised tegevused, seos tulevase tööga ning õpetajate toetus suurendasid huvi õppimise vastu ja soodustasid aktiivsemat osalemist õppetöös. Mitmel juhul toodi esile ka see, et eduelamused ja saadud tunnustus suurendasid motivatsiooni ning julgustasid rohkem pingutama. Samuti aitas toetav õppekeskkond vähendada hirmu vigade tegemise ees ja soodustas aktiivsemat tegutsemist.

Aga siin mul see õppimise huvi tõusis, sest õpetajad väga toetasid ja ma sain nii väga palju asju teha praktiliselt, et minu õppimise suunda see aitas väga selgemaks saada. (P5)

Tihti ma tööde ja asjadega olen väga tagasihoidlik olnud, sest ma kardan väga vigu teha /.../ Siin kutsevalikuõppes on natukene asjad leebemad /.../ niisugust probleemi ei ole enam tükk aega olnud ja see on mul väga hästi aidanud tööd teha. (P8)

Mõnel juhul ei toonud kutsevalikuõpe kaasa märkimisväärset muutust õppimise huvis, kuna motivatsioon oli juba õppesse astudes suur ja püsis õppe jooksul samal tasemel. Samuti toodi esile, et õppesse astuti teadliku hoiakuga panustada õppimisse ja teha oma parim.

Mul käis peas ringi, et kui sa seda nüüd ära ei tee, sinu kohta hakatakse arvama, et sa oled lihtsalt mingi järgmine mats, kes tuli kutsevalikusse, sest ta ei saanud mitte kuhugi mujale sisse. (P2)

Võimaluste ja töömaailma mõistmisega seotud areng avaldus õppijate kirjeldustes mitmel viisil. Õppe käigus selgines arusaam enda töö- ja õpistiilist, arenes oskus leida ja kasutada asjakohast infot, kujunes parem ülevaade töömaailmast või suurenes võime võrrelda erinevaid haridus- ja tööalaseid alternatiive. Mitmed vastajad tõid esile eelistuse praktilise ja käelise tegevuse vastu ning teadvustasid paremini oma tööeelistusi, näiteks sobivust kindla rütmi ja struktuuriga tööks või vastupidi soovi vältida rutiini.

Siis ma sain aru, et mulle meeldib väga selline töö, mis on rutiinne. Sa tead õiget kellaaega, millal töö algab ja millal töö lõppeb. Ülesanne ka, kuidas teha. Meeldib selline pigem kindla ajakavaga töö.(P4)

Ma olen saanud natuke rohkem enda kohta teada. Et minul ikkagi sobib rohkem selline praktiline ja füüsiline töö /.../ Rutiin ka mulle ei sobi.(P1)

Mitu uuringus osalenud intervjueeritavat tõid välja, et õppe jooksul tekkis arusaam sellest, millistes valdkondades on õppimine lihtsam või millises valdkonnas on suurem tõenäosus edukalt toime tulla. Mõnel juhul ei toonud õpe kaasa olulist muutust, kuna vastav arusaam või eelistus oli juba varasemalt kujunenud.

Lihtsalt osad erialad tunduvad mulle palju rohkem õpitavamad, nagu et oleks mul lihtsam õppida, kui mõnda teist. /.../ Ma saan aru, millistel erialadel mul läheks paremini õppides ja ma valin just need, mille jaoks ma olen suuteline. (P4)

Esile toodi seda, et kogemused aitasid mõista tööeluga seotud vastutust, kohusetundlikkust ja suhtlemisoskuse olulisust ning kujundasid realistlikumat arusaama tööelus toimetulekust. Õppe käigus suurenes julgus suhelda ja teadvustati suhtlemisoskuse tähtsust tööelus.

Mul oli praktika. Sest seal saad päriselt aru, kas sa suudad seda tööd teha. Mitte ainult vaadata. (P9)

Ma saan aru, et ainult huvi ei piisa. Sa pead kohal olema, õigel ajal ja tööd lõpuni tegema /.../ Meil siin päris paljud ei käinud ja vahepeal üldse ei teinud kaasa. (P10)

Algselt ma ei olnud üldse jutukas, aga peale seda, kui ma siia kutsevalikusse tulin, siis mul on nagu rohkem seda rääkimistuju tulnud. /.../ Ja see on väga tähtis klientidega suhtlemisel. (P2)

Kirjeldustest ilmnes seegi, et kutsevalikuõpe toetas info otsimise ja kasutamise oskust. Kasutati koolide kodulehti, tööpakkumisi ning õpetajate, mentorite ja lähedaste nõuandeid. Õppe käigus suurenes ka oskus võrrelda erinevaid erialasid ja hinnata teadlikumalt nende plusse ja miinuseid.

Tunnid /.../ Pluss me käisime Töötukassas, kus praktiliselt õppisime veel rohkem /.../ Et umbkaudu suurem osa meie üldse koolis olekust on meile seda õpetanud, et kuidas see töömaailm käib ja missugune see on. (P5)

Ma sain seal päris hästi hakkama, suurepäraselt, aga aja jooksul panin ma tähele, et see küll maksaks hästi tulevikus, aga see pakub mulle ka tulevikus väga palju terviseprobleeme. (P8)

Samas leidis vastajaid, kes märkisid, et arusaam tööelust või infoallikatest jäi ebaselgeks ning kõiki teemasid ei peetud piisavalt omandatuks, mistõttu mõju ei märgatud.

Ma ei saanud midagi aru, mida see õpetaja terminitest räägib /.../ ma ei tea, kas ma olen selles osas nüüd ka väga palju kindlam. (P4)

Intervjuudest ilmnes, et kutsevalikuõppes osalemine toetas suurel osal vastajatest planeerimis- ja tegutsemisoskuste arengut. See avaldus eesmärkide seadmisel, valikute järjestamisel ning aktiivsemal tegutsemisel oma eesmärkide suunas.

Mul on eesmärgid pigem veel sellised poolikud, aga ma olen hakanud vähemalt variandid järjestama. (P12)

Varem ma pigem mõtlesin ainult üldiselt /.../. Nüüd ma mõtlen et teen seda ja siis seda. (P13)

Enda kogemuse tõlgendamisel ilmnes, et õppe käigus saadud kogemusi mõtestati erinevalt. Lisaks karjääripädevusega seotud arengule kirjeldati ka iseseisva toimetuleku ja isiklike raskustega hakkamasaamise kogemusi. Mõnel juhul kujunes enesetundmine laiemalt elukorralduse kaudu, näiteks ühiselamus elamine aitas teadvustada oma iseseisvat toimetulekut.

Ma sain aru, et ma tegelikult saan iseseisvalt hakkama, mõtlen üksi elamisega [ühiselamus], ilma oma vanemateta ja perekonnata. (P4)

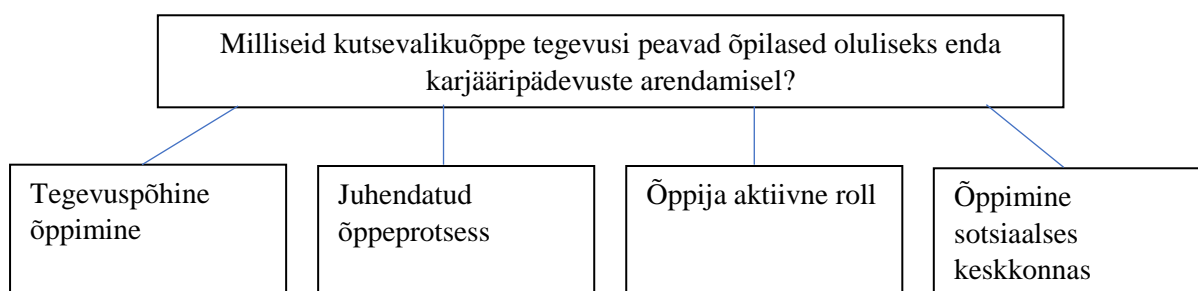
Mõnel juhul seostati õppe mõju ka isiklike raskuste ja terviseprobleemide teadvustamisega ning nendega toimetuleku paranemisega. Näiteks kirjeldati, et mentorite suunamine tervisenõustamisele ja diagnoosi saamine aitas paremini mõista enda võimeid ja kinnitas tulevikusoove.

Minu mentorid aitasid mind suunata psühhiaatriasse, et ma saaksin oma diagnoosi kätte /.../ mis on mind väga palju aidanud /.../ Asi, mis mul veelgi rohkem kindlustus, oli see, et ikka nagu inimeste aitamine. (P2)

Võttes kokku esimese uurimisküsimuse vastuseks saadud tulemused, võib öelda, et kutsevalikuõppes osalemine toetas õppijate karjääripädevuste arengut mitmekülgselt, kuid erineval määral. Kõige enam avaldus see eneseteadlikkuse kujunemises, töömaailma mõistmises ning valikute kinnitamisest või välistamisest. Samuti arenesid planeerimis- ja tegutsemisoskused, mis väljendusid eesmärkide seadmises ja aktiivsemas tegutsemises. Samas ei tajunud kõik õppijad olulist muutust, kuna osa huve, hoiakuid ja arusaamu olid juba enne õppes osalemist kujunenud või saadud kogemusi ei seostatud otseselt enda arenguga.

3.2. Õpilaste arusaamad karjääripädevuste kujunemist toetavatest tegevustest

Teisele uurimisküsimusele „Milliseid kutsevalikuõppe tegevusi peavad õpilased oluliseks enda karjääripädevuste arendamisel?“ vastamisel jaotati tekkinud koodid neljaks kategooriaks. Kategooriad on esitatud joonisel 2, kus uurimisküsimus on kujutatud peajaotisena ning kategooriad alajaotistena.

Joonis 2. Õpilaste arusaamad karjääripädevuste kujunemist toetavatest tegevustest: uurimisküsimus ja analüüsi käigus moodustunud kategooriad.

Intervjuudest selgus, **et tegevuspõhist õppimist** peeti kõige olulisemaks. Õppijad rõhutasid praktiliste kogemuste tähtsust, mis võimaldasid saada vahetu arusaama erinevatest ametitest, hinnata oma sobivust ning teha teadlikumaid valikuid. Oluliseks peeti ka õppekäike, projekte ja loovtöid, mis aitasid laiendada arusaama töömaailmast, võtta vastutust ja kogeda eduelamusi.

Praktiliste tegevuste kaudu sain kõige paremini teada [oma võimetest]. (P1)

Sest siin sai ikkagi proovida, et mis need päris variandid on, et milline see töö päriselt võib olla. (P12)

Avastasingi ka seda, et mulle meeldib asju planeerida ja mingisuguseid üritusi korraldada. Näiteks selle loovtööga ma korraldasin uisutamisiirituse. Mul oli kogu aeg selline /.../ rõõmunärv sees. (P2)

Oluliseks peeti ka **juhendatud õppeprotsessi**. Õppijate hinnangul aitasid erinevad ainetunnid, õpetajate ja tugispetsialistide toetus ning nõustamisvestlused paremini mõista töömaailma ja selgitada oma valikuid. Õpetajate julgustav suhtumine motiveeris proovima uusi tegevusi ning vähendas ebakindlust.

Karjäärinõustamisel sain arutada seda /.../ siis ma mingi tean ka juba, mis üldse on ja kas see sobib mulle. (P11)

Siin ma hakkasin just vastu võtma, et proovin asju läbi. Muidu varem ma seda ei teinud, aga kuna õpetajad olid väga positiivsed /.../ siis ma hakkasin proovima. (P5)

Õppimine sotsiaalses keskkonnas toetas arengut koostöö, kogemuste jagamise ja vastastikuse toe kaudu. Eakaaslaste ja pereliikmetega arutamine aitas valikuid mõtestada ning suhtlemisoskuse arengut peeti oluliseks nii rühmatööde kui avaliku esinemise kaudu.

Päris palju tegelikult sai sõpradega asju arutada /.../ mind on aidanud minu vanemad ka [ametialaseid valikuid teha]. (P10)

Näiteks programmi tutvustamisega kooli laadal, kus ma esimest korda rääkisin päris paljude inimestega, et see oli hea kogemus üldse suhtlemisega. (P5)

Õppija aktiivne roll kerkis samuti esile. Õppijad kirjeldasid, et nad otsisid iseseisvalt infot, analüüsisid oma kogemusi ning astusid konkreetseid samme eesmärkide suunas, näiteks tegelesid enesearendamisega või kavandasid edasisi valikuid. Mõned tõid välja, et neil oli juba õppesse asudes kujunenud tõsine soov õppida.

Oli ka natukene iseendaga mõtlemist kuskil kodus /.../ ma hakkasingi üles kirjutama, et kuhu edasi minna ja mida teha (P2)

Mõtlesin, et vaatan youtube videotest juurde kunsti kohta. (P13)

Kui ma alustasin kutsevalikuõppes, ma juba planeerisin ette, et ma ei hakka väga lolli mängima, ma proovin õppida, endast parima teha. (P8)

Kokkuvõttes pidasid õppijad karjääripädevuste arengus oluliseks mitmekesiseid õpitegevusi, kus põimusid praktiline kogemus, juhendatud tugi, sotsiaalne õppimine ja õppija enda aktiivne roll. Kõige enam rõhutati praktiliste kogemuste tähtsust, mis võimaldasid mõista erinevaid ameteid ja hinnata enda sobivust. Samuti peeti oluliseks õpetajate ja tugispetsialistide toetust, kogemuste jagamist.

4. Arutelu

Lõputöö eesmärk oli välja selgitada, kuidas ühe Eesti kutsekooli kutsevalikuõppe õpilased kirjeldavad karjääripädevuste kujunemist õppeprotsessi jooksul ning milliseid õpitegevusi ja toetavaid meetmeid nad peavad selles oluliseks. Antud peatükis esitatakse olulisemad uurimistulemused seostatuna lõputöö teoreetilise osaga. Lisaks on välja toodud uurimistöö kitsaskohad, uurimuse praktiline väärtus ning edasised uurimisvõimalused.

Uurimistulemustest ilmnes, et uuringus osalenud õppijad tajusid õppe mõju oma karjääripädevuste arengule olulise ja mitmekülgse. Õpilased töid esile enda tugevuste ja huvide teadvustamise (eneseteadlikkuse kasvu), arusaama suurenemist töömaailma võimalustest, oskuse planeerida ning tegutseda ning julgust katsetada erinevaid õpitegevusi.. Samuti kirjeldati suuremat kindlustunnet oma valikute tegemisel ning teadlikumat suhtumist õppimise ja tööeluga seotud otsustesse. Tulemused osutasid, et kutsevalikuõppe mõju kujuneb õppija ja õpikeskkonna vastasmõjus, kus oluline roll on nii toetaval õpikeskkonnal kui ka õppija enda valmisolekul oma arengusse panustada.

Varasemates käsitlustes rõhutatakse mitmekesiste ja juhendatud tegevuste tähtsust karjääripädevuste kujunemisel (Kallaste *et al.*, 2021; Schoon & Henseke, 2023), mida kinnitavad ka käesoleva uurimuse tulemused. Uuringus osalenud õppijad töid välja, et juhendamine, nõustamine ja praktilised tegevused aitasid neil paremini mõista oma võimeid, huvisid ja edasisi võimalusi. Samas ilmnes, et kutsevalikuõppe mõju ei olnud kõigi õppijate puhul ühesugune. Mõned õppijad kirjeldasid, et nende valdkondlikud huvid ei olnud õppe käigus selgunud või olid karjääriga seotud arusaamad kujunenud juba enne õpingute algust, mistõttu tajuti õppe mõju vähesena. Teistel kujunes mõju tugevamaks just seetõttu, et nad said esmakordselt katsetada erinevaid erialasid või kogesid turvalist ja toetavat õpikeskkonda. Sarnaseid erinevusi õppijate kogemustes on kirjeldatud ka varasemas uuringus, kus tuuakse esile nii õppijate erinev valmisolek kui ka praktilise katsetamise ja toetava õpikeskkonna olulisus (Kallaste *et al.*, 2022). Lisaks töid mõned osalejad esile isiklikud raskused, mis mõjutasid nende õpikogemust ja motivatsiooni. Sellised individuaalsed nüansid ei pruugi laiapõhjalistes kvantitatiivsetes uuringutes sama selgelt esile kerkida, kuid kvalitatiivne lähenemine võimaldas neid kogemusi põhjalikumalt mõista.

Varem on leitud, et karjääriplaneerimise tegevustest saadav kasu on tugevam, kui noor osaleb mitmekesistes ja sisulistes tegevustes ning saab professionaalset nõustamist (Kallaste *et al.*, 2021; Maasikas & Hanga, 2024). Käesolev uuring toetab seda, tuues esile, et

just kombineeritud tegevuste (praktika, nõustamine ja rühmatööd) kaudu tekkis tugevam arusaam iseendast ja võimalustest.

Kinkar jt (2019) rõhutab samuti kutsevalikuõppe paindlikkust ning mitmekesiste tegevuste rolli. Käesolev uuring laiendab seda vaadet, tuues esile, et õppijate jaoks ei ole tähtis vaid üksiku meetodi olemasolu, vaid tegevuste süstemaatiline kombineerimine ja õppija aktiivne kaasamine. Tulemused näitasid, et eriti väärtustati praktilisi tegevusi, mis võimaldasid saada vahetut kogemust erinevatest töörollidest ning paremini mõista enda huve ja sobivust. Sarnaseid järeldusi on esitatud ka Kallaste jt (2022) uuringus, kus rõhutatakse praktilise katsetamise rolli karjäärivalikute kujunemisel.

Kuigi varasemates käsitlustes on esile toodud toetava õpikeskkonna, grupidünaamika ja sotsiaalsete oskuste arengu tähtsus (Kallaste *et al.*, 2022), tõusis käesolevas uuringus selgemalt esile õppijatevahelise kogemuste jagamise ja vastastikuse toe tähendus karjääripädevuste kujunemisel. Käesoleva uurimuse tulemused viitavad sellele, et eakaaslaste tugi, arutelud ja kogemuste jagamine võivad mängida olulist rolli karjääripädevuste kujunemisel. Varasemates käsitlustes on samuti rõhutatud tugeva kaasatuse ja kuuluvustunde olulisust, kuna see võib toetada noore sidet haridusteega (Roos & Trasberg, 2024)

Mitmed vastajad kirjeldasid lapsevanemate rolli valikute selgimisel ja toe pakkumisel. Sarnased tähelepanekud on ilmnunud ka varasemates uuringutes, mille kohaselt võivad lapsevanemad mõjutada noorte haridus- ja karjäärivalikute kujunemist (Kallaste *et al.*, 2021). Sellest tulenevalt saab öelda, et kutsevalikuõppes on oluline koostöö lapsevanematega, kuna toetavad suhted ja ühine arutelu võivad aidata kaasa noore karjääripädevuste kujunemisele ning teadlikemate valikute tegemisele.

Uuringus kerkis esile ka õppijate aktiivne roll, mis väljendus info otsimises, eesmärkide seadmises ja enesearendamises. Teoreetilised käsitlused rõhutavad samuti õppija vastutust oma karjääri kujundamisel ning enesejuhtimise olulisust karjäärivalikute tegemisel (Akkermans *et al.*, 2013; Karjääri kujundamise..., 2016). Õppijate kirjeldused tõid selgelt esile isikliku motivatsiooni ja initsiatiivi ning aktiivse tegutsemise olulisuse, mis rõhutavad vastutuse võtmist, eesmärkide seadmist ja enesearendamist kui olulisi tegureid karjääripädevuste kujunemisel.

Kokkuvõttes osutavad tulemused sellele, et õppijate kogemused ja kutsevalikuõppe mõju erinevad sõltuvalt nende varasematest õpi- ja karjäär kogemustest, valmisolekust ja aktiivsest osalemisest õppeprotsessis. Tulemustest ilmnes, et karjääripädevuste kujunemist toetava õpikeskkonna kujundamisel on oluline arvestada õppijate individuaalsete vajadustega.

4.1. Uurimistöö piirangud, praktiline väärtus ja edasised uurimisvõimalused

Kuna bakalaureusetöös viidi läbi kvalitatiivne uurimus, ei saa siinseid tulemusi üldistada väljapoole uurimuses osalenud õppijate kogemusi ja käsitusi. Uurimus keskendus ühe Eesti kutsekooli kutsevalikuõppe õpilaste kogemustele ning tulemused peegeldavad konkreetse uurimisrühma tõlgendusi ja arusaamu. Lisaks tuginesid uurimistulemused õppijate subjektiivsetele hinnangutele, mistõttu ei ole võimalik hinnata, mil määral karjääripädevused tegelikult muutusid. Samuti kujunes lõplik valim mugavusvalimi alusel, mistõttu võisid uuringus osaleda pigem aktiivsemad ja motiveeritumad õppijad. Piiranguna võib välja tuua ka uurija seotuse uuritavate õpilastega, mis võis mõjutada nii andmekogumise protsessi kui ka osalejate vastuseid. Samas võimaldas varasem kokkupuude luua usalduslikuma vestluskeskkonna ning toetada osalejate avatumat eneseväljendust.

Uurimistöö praktiline väärtus seisneb selles, et see annab ülevaate õppijate kogemustest ja hinnangutest kutsevalikuõppe mõjule nende karjääripädevuste kujunemisel. Saadud tulemused pakuvad sisendit ettevalmistava õppe arendamiseks (rakendatakse uuritavas koolis alates 2026/2027 õppeaastast), aidates paremini mõista, millised õpitegevused ja õpikeskkonna aspektid toetavad õppijate eneseteadlikkuse kujunemist, teadlike valikute tegemist ning edasise haridus- ja töötee planeerimist. Lisaks võimaldab õppijate vaatenurga arvestamine kujundada õppijakesksemaid ja sihipärasemaid õpiprotsesse hariduspraktikas laiemalt.

Edasistes uuringutes võiks kasutada kombineeritud uurimismeetodeid, näiteks enesehindamise küsimustikke ning sekkumiseelse ja -järgse olukorra võrdlust, et hinnata karjääripädevuste arengut pikema aja jooksul. Eriti oluline on selline lähenemine ettevalmistava õppe kontekstis, kuna tegemist on koolide jaoks suhteliselt uue õppevormiga, mille mõju hindamiseks on vajalik süstemaatiline ja ajas muutusi arvestav analüüs.

Tänuõnad

Autor tänab kõiki, kes aitasid kaasa bakalaureusetöö valmimisele. Suurim tänu kuulub juhendajale Karmen Trasbergile asjakohaste nõuannete, toetuse ja innustamise eest. Samuti tänab autor uuringus osalenud kutsevalikuõppe õpilasi, kes olid valmis jagama oma kogemusi ja mõtteid. Lisaks soovib autor tänada kolleege mõistva suhtumise, julgustuse ja toetuse eest töö valmimise perioodil.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Silja Timmusk

/allkirjastatud digitaalselt/

20.05.2026

Kasutatud kirjandus

- Akkermans, J., Brenninkmeijer, V., Huibers, M., & Blonk, R. W. B. (2013). Competencies for the Contemporary Career. *Journal of Career Development, 40*(3), 245–267. DOI:10.1177/0894845312467501
- Akkermans, J., Paradniké, K., Van der Heijden, B. I. J. M., & De Vos, A. (2018). The Best of Both Worlds: The Role of Career Adaptability and Career Competencies in Students' Well-Being and Performance. *Frontiers in Psychology, 9*.
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.01678>
- Beilmann, M. (2025). *Kvantitatiivne ja kvalitatiivne uurimisviis*. Tartu Ülikool.
<https://samm.ut.ee/kvantitatiivne-ja-kvalitatiivne-uurimisviis/>
- Beilmann, M., Rämmer, A. (2025). *Valimi moodustamine*. Tartu Ülikool.
<https://samm.ut.ee/valimi-moodustamine/>
- Cedefop. (2016). Leaving education early: putting vocational education and training centre stage. Volume II: evaluating policy impact. *Luxembourg: Publications Office. Cedefop research paper*. No 58. https://www.cedefop.europa.eu/files/5558_en.pdf
- Gümnaasiumi riiklik õppekava (2025). *Riigi Teataja I 23.12.2025, 8*
<https://www.riigiteataja.ee/akt/123122025008>
- Kutsekeskhariduse riiklik õppekava (2025). *Riigi Teataja I 10.04.2025, 16*
<https://www.riigiteataja.ee/akt/110042025016>
- Kutseõppeasutuse seadus (2024). *Riigi Teataja I 23.12.2024, 3*
<https://www.riigiteataja.ee/akt/123122024003>
- Põhikooli riiklik õppekava (2025). *Riigi Teataja I 23.12.2025, 6*
<https://www.riigiteataja.ee/akt/123122025006>
- Espenberg, K., Beilmann, M., Rahnu, M., Reincke, E., & Themas, E. (2012). *Õpingute katkestamise põhjused kutseõppes*. Haridus- ja Teadusministeerium.
<http://hdl.handle.net/10062/40741>
- Haridusest väljalangevus: fookus kutseharidusel I osa. Väljalangevuse põhjuste ja ulatuse analüüs. (s.a)*. https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-07/haridusest_valjalangevus_i_osa_et_loplik_0_0.pdf
- Haridus- ja Noorteamet (s.a). *Karjääriõpe*. <https://harno.ee/karjaariope>
- Haridus- ja Teadusministeerium. (2021). *Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035*. https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-09/1._haridusvaldkonna_arengukava_2035_kinnitatud_11.11.21.pdf

- Haridus- ja Teadusministeerium (s.a). *Karjääriteenused*. <https://www.hm.ee/uldharidus-ja-noored/alus-pohi-ja-keskharidus/karjaariteenused>
- Hovi, K. (2024). *Kutsekooli õpilaste karjäärikujundamise pädevused, karjääriga kohanemisvõime ning nende seosed palgatavusega*. [Uurimistöo. Tartu Ülikool]. <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/7a4482c8-75d8-4cc4-8f9a-249f386994f5/content>
- Juurik, M., (2025). *Isikuandmete töötlemine sotsiaalteaduslikes uuringutes*. Tartu Ülikool. <https://samm.ut.ee/isikuandmete-tootlemine-sotsiaalteaduslikes-uuringutes/>
- Juurik, M., Lilles-Heinsaar, L., Lõuk, K., Meriste, H., Parder, E., Soone, M., Sutrop, M., Velbaum, K., Veski, L., Eessalu, M., Engelbrecht, J., Koppel, A., Kulu, P., Ling, K., Maimets, T., Mäger, K., Mällo, T., Niglas, K., Nurk, E., Pärtlas, M., Sinijärv, U., Uustalu, T. (2023). *Hea teadustava*. Tartu Ülikooli Eetikakeskus. https://eetika.ee/sites/default/files/2023-06/HEA%20TEADUSTAVA_2023.pdf
- Kallaste, E., Lang, A., Lillemets, A., Sandre, S.-L. & Sõmer, M. (2021). *Karjääriteenused Eestis: teel terviklahenduseni*. Tallinn: Centar. https://centar.ee/pdf/ee/2021_Karjaariteenused_Eestis_teel_terviklahenduseni.pdf
- Kallaste, E., Lang, A., Rentel, A., Räis, M. L., & Sõmer, M. (2022). *Lisaõppe ja kutsevaliku õppe analüüs. Lõpparuanne*. Haridus- ja Teadusministeerium. <https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2023-01/L%C3%B5ppraport%20%281%29.pdf>
- Karjääri kujundamise pädevuste arengu toetamine*. (2016). SA Innove. https://harno.ee/sites/default/files/documents/2021-02/KOM_kirjeldus_29_12_2017-2.pdf
- Kinkar, V., Piiskop, K. & Nõmmiste, Ü. (Koost). (2019). *Kutsevaliku õpe: kellele, miks, kuidas?* Tallinn: SA Innove. <https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2024-09/Kutsevaliku%20%C3%B5ppe%20tugimaterjal.pdf>
- Kreepuu, K. (2025). *Uuringuetika sotsiaal-, käitumis- ja haridusteadustes*. Tartu Ülikool. <https://samm.ut.ee/uuringuetika-sotsiaal-kaitumis-ja-haridusteadustes/>
- Laur, L. (2024). *Karjääri kujundamise pädevuste küsimustiku arendamine ja ülevaade Eesti lõpuklasside õpilaste karjääripädevustest*. [Magistritöö. Tartu Ülikool]. <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/5b6aa18b-b535-4ceb-b09b-61f76a2ee439/content>
- Maasikas, L. & Hanga, K. (2024). Hariduslike erivajadustega õppijad kutseõppes ja tugimeetmed üleminekul tööellu. P. Häidkind & P. Soodla (Toim.), *Erivajadustega*

õppijad Eesti haridussüsteemis: Märkamise, hindamise ja õpetamise (lk 655–686).

Tartu Ülikooli Kirjastus.

- Mayring, P. (2014). *Qualitative Content Analysis Theoretical Foundation, Basic Procedures and Software Solution*. <https://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/39517>
- Olev, A., & Alumäe, T. (2022). Estonian Speech Recognition and Transcription Editing Service. *Baltic Journal of Modern Computing*, 10(3).
<https://doi.org/10.22364/bjmc.2022.10.3.14>
- Pöld, M. (2017). *Eesti noore karjäärijuhtimise pädevuste mudel*. [Magistritöö. Tallinna Tehnikaülikool]. DSpace. <https://digikogu.taltech.ee/et/item/8f10e22e-d22a-40a3-8347-eb380e6d782f>
- Roos, L., & Trasberg, K. (2024, 17.dets). Kutsevaliku õppekavaloomede õppetunnid ettevalmistava õppe eelõhtul. *Õpetajate Leht*. <https://opleht.ee/2024/12/kui-see-sobib-koigile-ei-sobi-see-kellelegi-kutsevaliku-oppekavaloomede-oppetunnid-ettevalmistava-oppe-eelohtul/>
- Roosipuu, P. (2025). *Eesti kooliõpilaste karjääri kujundamise oskused ja oskuste seos karjääripädevusi toetavate tegevustega*. [Uurimistöö. Tartu Ülikool].
<https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/8a49319a-6e13-4bf6-accf-c7a9c25b5410/content>
- Schoon, I., & Henseke, G. (2023). Navigating an Uncertain Future. How schools can support career adaptability of young people in the aftermath of the Covid-19 pandemic. *Zeitschrift für Psychologie*, 231(3), 217-227. doi:10.1027/2151-2604/a000530
- Strömpl, J. (s.a.). *Üldmetodoloogilised küsimused*. Kvalitatiivsed uurimismeetodid sotsiaalteadustes. <https://sisu.ut.ee/kvalitatiivne/uldmetodoloogilisi-kusimusi/>
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu Ülikool. <http://hdl.handle.net/10062/36419>
- Vihalemm, T., & Seppel, K. (2025). *Fookusgrupi intervjuu*. Tartu Ülikool.
<https://samm.ut.ee/fookusgrupi-intervjuu/>

LISA 1 Intervjuu kava

Tere! Aitäh, et osaled intervjuus. Selle vestluse eesmärk on uurida, kuidas õppijatena kirjeldate kutsevalikuõppe mõju oma karjääripädevuste kujunemisele ning milliseid tegevusi peate selles protsessis oluliseks.

Karjääripädevuste all mõeldakse teadmisi, oskusi ja hoiakuid, mis aitavad inimesel paremini mõista iseennast, teha teadlikke haridus- ja tööalaseid valikuid, seada eesmärgid ning tulla toime muutustega õpi- ja tööelus. Intervjuus räägime sinu kogemustest ettevalmistavas õppes ning sellest, millised tegevused või kogemused on sind enim toetanud.

Osalemine intervjuus on vabatahtlik ning sul on õigus küsimustele mitte vastata või vestlus igal ajal katkestada ja edasi vastamisest loobuda. Vestluse salvestan ainult uurimistöö eesmärgil ning kõiki vastuseid kasutatakse anonüümselt ja üldistatult, nii et sinu isikut ei ole võimalik tuvastada. Oluline on sinu enda arvamus ja kogemus, seega õigeid ega valesid vastuseid ei ole.

1. Esimene teemablokk keskendub Eneseteadlikkusele (väärtused, huvid, võimed, enesehinnang, suhtlemine/koostöö)

1.1. Kuidas kujunesid sinu eriala või tulevase ametiala valikud kutsevalikuõppes?

Täpsustavad küsimused:

- Millised mõtted või plaanid sul enne kutsevalikuõppesse tulekut tuleviku suhtes olid?
- Kirjelda, kuidas kutsevalikuõppe sinu valikuid kinnitas, muutis või aitas mõne variandi välistada.
- Kuidas sa kirjeldaksid kutsevalikuõppe käigus tekkinud kindlustunnet enda valikutes (nt enesehinnang, usk enda toimetulekusse)? Kuidas see väljendus?

1.2. Kuidas mõjutas kutsevalikuõppe sinu arusaama iseendast õppija või tulevase töötajana?

Täpsustavad küsimused:

- Kui mõtled enda sobivusele erinevate valdkondadega, siis milliste isikuomaduste või võimete põhjal sa seda hindasid?
- Milliseid tugevusi või oskusi enda juures paremini märkama hakkasid?
- Kas avastasid mõne oskuse või tugevuse, mida varem enda juures ei märganud?
- Kui jah, siis kuidas see teadmine mõjutab sinu kindlustunnet edasiste valikute tegemisel?
- Kas ja millised tegevused aitasid sul kõige rohkem ennast tundma õppida?

1.3. Kuidas kujunes sinu arusaam iseendast seoses õppimise või tulevase tööeluga?

Täpsustavad küsimused:

- Kirjelda, milline on sinu arusaam endast õppija või tulevase töötajana?

- Kas kutsevalikuõpe pani sind selle peale rohkem mõtlema või midagi ümber hindama?
- Kirjelda, kuidas muutus sinu kindlustunne õppimise või tulevase tööeluga seoses.
- Kas ja kuidas muutus sinu arusaam sellest, milline töötempo, töökeskkond või vastutus sulle sobib?
- Too näide tegevustest või kogemustest, mis olid sinu jaoks kõige olulisemad (nt praktika, õppekäigud, vestlused, tunnid, projektid vm).

2. Planeerimine ja tegutsemine (eesmärgid, tegevuskava, kandideerimine, enesemotivatsioon)

2.1. Mil viisil mõjutas kutsevalikuõpe sinu eesmärkide seadmist seoses õppimise ja tulevase tööeluga?

Täpsustavad küsimused:

- Kirjelda, millised eesmärgid või plaanid sul kutsevalikuõppe jooksul kujunesid.
- Kas sul kujunes kutsevalikuõppe jooksul mingi konkreetne plaan või tegevuste jada, kuidas oma eesmärkideni jõuda? (Kas õppisid eesmäärke väiksemateks sammudeks jagama või tegevuskavaks vormistama?)
- Kui realistlikud tunduvad sinu praegused eesmärgid võrreldes varasemaga? Mis muutus?
- Kuidas sa kirjeldaksid enda õppimise huvi ja motivatsiooni kutsevalikuõppes?
- Kas oli hetki, kus pidid ennast teadlikult motiveerima?
- Mis sind sellistes olukordades edasi aitas? Millised tegevused või kogemused aitasid sul säilitada motivatsiooni ja enesekindlust.
- Kuidas see sinu karjääririkundamisele kaasa aitab?

2.2. Milliseid samme oled teinud või plaanid teha pärast kutsevalikuõppe lõppu?

Täpsustavad küsimused:

- Kirjelda oma järgmisi plaane seoses õppimise või tööga.
- Milliseid konkreetseid samme astud oma eesmärkide suunas? (nt kandideerimine, info kogumine, vestlused)
- Kas ja kuidas kutsevalikuõppe kogemus sind selles aitab?
- Kirjelda tegevusi, mis toetasid sinu oskust seada eesmäärke või teha otsuseid?

3. Info ja võimaluste analüüs

3.1. Kuidas toetas kutsevalikuõpe sinu teadmisi õpi- ja töövõimalustest?

Täpsustavad küsimused:

- Kirjelda, kas tunned, et said õppe jooksul infot erinevate õppimis- ja töövõimaluste kohta.

- Kui jah, siis millised tegevused seda toetanud on?
(nt ainetunnid, õpetajad, internet, külalised, praktikakohad, väljasõidud või muu)?
- Kui jah, siis millised neist olid sinu jaoks kõige kasulikumad ja miks?
- Kuidas need kogemused aitasid mõista erinevaid võimalusi või teha valikuid?
- Kas tajud, et said parema arusaama sellest, kuidas haridus ja tööturg omavahel seotud on?
- Kuidas sulle tundub, kas õppisid hindama, kui realistlikud on sinu võimalused valitud valdkonnas edasi õppida või tööle saada?
- Kirjelda, milline arusaam kujunes sul hariduse ja töömaailma seostest.
- Kuidas õppisid hindama oma võimalusi edasi õppida või tööle saada valitud valdkonnas?
- Selgita, milline arusaam kujunes töömaailma ootustest, reeglitest ning töötaja õigustest ja kohustustest.
- Too näiteid oskustest või teadmistest, mida kasutad juba praegu oma edasiste otsuste tegemisel.
- Kuidas sulle tundub, kas kutsevalikuõppe käigus on need muutunud?

4. Kokkuvõtvad küsimused

4.1. Millised kutsevalikuõppe tegevused olid sinu jaoks kõige olulisemad karjääripädevuste arengus?

Täpsustavad küsimused:

- Kirjelda tegevusi või kogemusi, mis mõjutasid sind kõige rohkem (nt praktika, projektid, õppekäigud, tunnid, vabatahtlik tegevus).
- Selgita, mida need tegevused sulle õpetasid või millist mõju avaldasid.

4.2. Kuidas mõjutas õpikeskkond ja saadud tugi sinu arengut?

Täpsustavad küsimused:

- Kirjelda, milline oli sinu jaoks õhkkond kutsevalikuõppes.
- Räägi, millistes olukordades tundsid ennast toetatuna või julgesid oma mõtteid ja kahtlusi jagada.
- Selgita õpetajate, mentorite, juhendajate või tugiisikute rolli sinu arengus.
- Too näide olukorrast, kus saadud tugi aitas sul teha mõne otsuse või võtta rohkem vastutust oma valikute eest.

Kas on veel midagi, mida teema kohta öelda tahaksite, aga mida ma ei küsinud?

LISA 2 Väljavõtte kodeerimisest QCMap keskkonnas

I: Kuidas sa kirjeldaksid oma õppimisega seotud huvide selginemist? Kas kuidagi õppimise huvi ka muutus?

P5: Mul suurenes, sest mul eelnevalt, kui ma proovisin IT-noorempetsialisti eriala, mul ei olnud väga suur huvi õppimise vastu. Poole kooliajast ma puudusin igasuguste haiguste pärast, mis võisid olla ka psühholoogilised. Aga siin mul see õppimise huvi tõusis, sest õpetajad väga toetasid ja ma sain nii väga palju asju teha praktiliselt, et minu õppimise suunda see aitas väga selgemaks saada.

RQ1-4

Õpimotivatsiooni kasv

I: Aga teistel?

P6: Jäi samaks.

P7: Sama, aga ikkagi on kõrge.

P8: Kui ma alustasin kutsevalikuõppes, ma juba planeerisin ette, et ma ei hakka väga lolli mängima, ma proovin õppida, endast parima teha ja sellest saadik pole väga midagi muutunud.

RQ
RQ
RQ1-16

I: Seega sinu õppimise soov on kogu aeg olnud kõrge, alates sellest, kui sa tulid siia kutsevalikuõppesse?

P8: jah

I: Kuidas muutus kutsevalikuõppe jooksul sinu arusaam oma tugevustest või oskustest, sinu võimetest?

P8: Ma eeldasin, et ma olen üpris laisk, aga tislertöötödes ja metallipraktikas ma panin tähele, et ma võin täiesti julgelt tundide viisi tööd teha ja teisi kaasa aidata. Ka nii projektides kui ka üleüldiselt.

RQ1-5

LISA 3 Koodipuu

Uurimisküsimus: „Kuidas kirjeldavad kutsevalikuõppes osalevad õpilased kutsevalikuõppe mõju enda karjääripädevuste kujunemisele?“. Väljavõttel olevad neli suurt alajaotust on kategooriad ja nende kõrval intervjuudest tekkinud koodid.

Kategooriad	Koodid
Eneseteadlikkuse kujunemine	Valiku kinnitamine
	Valiku välistamine
	Õpimotivatsiooni kasv
	Tugevuste või oskuste teadvustamine
	Enesetundmine
	Eneseareng
Võimaluste ja töömaailma mõistmine	Alternatiivide võrdlemine
	Töö- või õpistiili selginemine
	Info otsimine ja kasutamine
	Töömaailma tundmaõppimine
Planeerimine ja tegutsemine	Eesmärkide seadmine ja sammude kavandamine
	Aktiivne tegutsemine
	Vastutuse võtmine
Enda kogemuse tõlgendamine	Tajutud mõju puudumine
	Tajutud kasu karjäärrikujundamise oskusele
	Raskuste kogemine

Uurimisküsimus: „milliseid kutsevalikuõppe tegevusi peavad õpilased oluliseks enda karjääripädevuste arendamisel?“. Väljavõttel olevad neli suurt alajaotust on kategooriad ja nende kõrval intervjuudest tekkinud koodid.

Kategooriad	Koodid
Tegevuspõhine õppimine	Projekt või loometöö
	Õppekäigud
	Praktiline kogemus
Juhendatud õppeprotsess	Õpetajate ja tugispetsialistide toetus
	Nõustamisalased vestlused
	Ainetunnid
	Üldine õppetöös osalemine
Õppija aktiivne roll	Isiklik algatus
	Iseseisev tegutsemine
Õppimine sotsiaalses keskkonnas	Koostöö õppegrupis
	Avalik esinemine
	Lapsevanemate tugi
	Eakaaslaste tugi

LISA 4 Väljavõtted uurijapäevikust

18.dets 2025 – prooviintervjuu.

Tegin esimese intervjuu. Algus oli positiivne, vastaja rääkis enda eriala valikust ja praktilistest kogemustest. Kui tulid küsimused töömaailma kohta, siis edasi kulges lohisevalt. Ka küsimusi oli liiga palju. Intervjuu keskel märkasin, et vastaja väsis. Intervjuu lõpus oli mitmeid küsimusi, mis sisult kordusid. Seda oli märgata eriti tegevusi puudutavate küsimuste juures. Tundsin, et meil mõlemal oli pisut ebamugav. Lisaks selgus, et karjääripädevuste teema võib osutada õpilaste jaoks liialt keeruliseks ning individuaalse vestluse vormis raskesti mõistetavaks. /.../

27.jaan 2026 – 3. fookusgruppiintervjuu

Kui vahepeal oli mul kahtlus, kas intervjuu küsimused ja vastused katavad kõiki olulisemaid karjääripädevusega seotud aspekte, siis nüüd tajusin esimest korda, et see mida ma teen on päriselt oluline. See aitab mul ka õpetajana ja valdkonna spetsialistina areneda. See võttis kuidagi pinge maha. Juba oskasin märgata, kuidas küsimus sõnastada, et õpilasel oleks seda lihtsam mõista. Märkasin intervjuu käigus selgemalt seoseid intervjuu kava teemablokkide vahel. Kui vastaja jõudis ise järgmise teemabloki küsimuseni, siis oskasin seda sujuvalt käsitleda, ilma, et peaks järgmises blokis küsimuse juurde uuesti tagasi tulema.

1.aprill 2026 – esimene intervjuude kodeerimine

Alustasin kodeerimist suuremate alateemade kaupa deduktiivselt. Tegelesin sellega pool päeva ja ahastus tuli peale. Mul tekkis kahtlus, et peaksin jätkama siiski induktiivselt. Saatsin enda pooliku lõputöö koos küsimusega kodeerimise kohta juhendajale. Olen kindel, et alustan kogu kodeerimistööd otsast peale koodide loomisega induktiivsel meetodil.

25.aprill – teine kaaskodeerimine

Võrdleme saadud tulemusi. Paralleelselt sellega teen endale märkmeid.

Kaaskodeerija oli märkinud lõigu: „Jah, sest töömaailma on raske esiteks saada õpilastel ja see on väga muutuv“ – „töömaailma tundmine“. Mina ei olnud seda lõiku tähistanud, sest ma ei olnud kindel, kas õpilasel kujunes selline arvamus kutsevalikuõppe jooksul. Ühiselt konteksti ja küsimusi uurides, leidsime, et tõepoolest õpilane lähtub kutsevalikuõppe jooksul saadud kogemusest.

/.../

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Silja Timmusk,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Õppijate kirjeldused karjäärpädevuste kujunemisest kutsevalikuõppes“, mille juhendaja on Karmen Trasberg, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi ADA kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi ADA kaudu Creative Commonsi litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Silja Timmusk

20.05.2026